

Omenescul personajelor

Comedia *Tache, Ianke și Cadir* de Victor Ion Popa dovedește odată mai mult că orice piesă implică o secțiune în realitate, operată într-un punct nodal. În felul acesta, desfășurarea faptelor, oricât de sim-

tiv de mahala și de comunitate — și va da adăpost tinerilor căsătoriți.

Pe scena Teatrului de Stat din Pitești (care reluind această savuroasă comedie a a unui autor român nejuțat în ultimii ani, a dat un exemplu demn de a fi urmat de către celelalte teatre din țară) — regia lui Ion Olteanu are meritul de a fi făcut din cele trei acte tot atâtea planuri în adâncime, ca trei straturi ale vieții materiale și sufletești a personajelor, vizibile chiar în decor (Lucu Andreescu). Primul act se petrece în fața celor trei prăvălii, dintre care două îngemănate (a lui Tache și Ianke) : este stratul superficial al relațiilor cotidiene cu clientela și cu corpul de prejudecăți ale mahalalei și comunității, în care domină valoarea banului. În planul acesta, însoțirea lui Ionel și a Anei pare o imposibilitate. Cei trei negustori discută, firește, dar rămân pe cit cu puțință în spațiul prăvăliei proprii.

Omenia personajelor, abia schițată pînă acuma, se dezvăluie în actul și planul al doilea : pridvoarele și curțile interioare ale clădirilor. Aici totul este mai cald, mai apropiat ; despărțitura este o simplă convenție gospodărească, peste care vecinii își trec reciproc gustările ; păstrindu-și individualitatea economică, românul și evreul se comportă ca membrii unei singure familii. În această zonă, personajele au mai multă spontaneitate și adâncime sufletească, se invectivează reciproc și se împacă ; e-courile mahalalei și ale comunității pătrund desigur și aici, însă riposta este, de data aceasta, promptă și categorică ; „invențiile” lui Cadir, menite să rezolve conflictul, sugerează legăturile intime dintre cele două familii ; limbajul negustoresc, îndeosebi al lui Ianke, rămâne un simplu tic verbal, fără acoperire : sub el se dezvăluie omul adevărat, integru și vibrant.

În sfârșit, zona cea mai profundă (actul III) este aceea a grădinii comune : gardul despărțitor a dispărut ; în locul lui se află lavița pe care cei doi tineri se refugiau în dragostea lor, atunci cînd, în fața prăvăliilor, părinții rămăneau ancorați în conflicte și interese de rasă care nu le erau proprii. Este un plan adînc, nediferențiat, în care a dispărut orice minciună și convențional, în care personajele își descoperă fibrele fine ale vieții lor sufletești : sub vulgaritate — gingășia, sub interes — generozitatea, sub disimulare — sinceritatea.

Justețea unei asemenea viziuni se însoțește de o înțelegere și potențare a im-

Scenă din actul I

plă, este surprinsă în dramatismul ei, într-o zonă unde cel mai mic gest este revelator pentru caracterul personajelor.

Doi prieteni și vecini — un român și un evreu — își văd tulburată mărunta existență de o viață întreagă, datorită dragostei înfiripate între copiii lor. Nici Tache, nici Ianke nu se simt în stare a se elibera de prejudecățile timpului și ale rasei lor : căsătoria între un român și o evreică li se pare o problemă insolubilă. E nevoie de intervenția celui de al treilea prieten și vecin, turcul Cadir, care, sub aparența unui fatalist pasiv, se dovedește un om ingenios și hotărît. Mînjînd, rînd pe rînd și diferit, pe Tache și pe Ianke, el îi va convinge să consimtă la plecarea și căsătoria celor doi tineri, va obține de la părinți banii necesari pe care îi va investi în propria sa negustorie — înfloritoare acuma, deoarece se bucură de clientela românului și a evreului, renegați respec-

plicațiilor umaniste ale piesei. Pe linia unei comedii ușoare, regia a subliniat lucrul de simpatie care se întrevede în satira lui Victor Ion Popa. Refuzul de a specula efectele, de a se lăsa antrenat spre melodramă, ni se pare cu deosebire indicat. Singura noastră rezervă este că viziunea de care aminteam n-a fost dusă până în ultimele ei consecințe, rămânând mai mult sugerată, după cum tempo-ritmul, în cadențe egale, a prezentat un conflict static, dat dintru început, lipsit de evoluție.

În rolul lui Ianke, Gheorghe Leahu a creat o foarte bună mască de o agilitate spirituală deosebită. Prezența scenică a personajului nu vine numai din pasta verbală (la finele actului II, interpretul a pierdut puțin din culoare și spontaneitate), ci mai ales din căldura interioară a omului. Sub vulgaritatea injuriei se întrevede curățenia sufletească, bunătatea, ca o materie limpidă pe care propriile sale cris-

taile o diformează. Interpretul a dat viață rolului tocmai prin scoaterea în relief a acestei discrepanțe dintre substanță și expresie.

Distanța care se cascadează între interpretul principal și restul distribuției — din care menționăm silueta lui Ilie (Cristian Șerbănescu) — dăunează spectacolului. Problema dublurilor, îndeosebi în teatrele care întreprind turnee în perioada iernii, trebuie să se bucure de întreaga atenție a regizorilor. Cazul Teatrului de Stat din Pitești care joacă *Tache, Ianke și Cadir* cu trei titulari înlocuiți nu trebuie să se repete. Un spectacol nu trebuie să fie numai prilejul unei performanțe artistice a citorva interpreți, ci o chestiune care privește întregul colectiv — și atita timp cit cortina se ridică, seară de seară, ea trebuie să dezvăluie de fiecare dată nivelul artistic real al teatrului respectiv.

Ștefan POPA

Dilemă stilistică

Turcii prigonesc populația unui sat maghiar din Ardeal (după graiul oamenilor, undeva în secuime). Pentru niște datorii făcute la circiumă de răposatul ei soț, văduva Bara e amenințată să i se scoată la mezat bruma de avere ce i-a mai rămas. Sfătuită de parohul satului, femeia cere fiului ei, Imre, să se însoare cu o fată bogată — singura puțință de a-și salva bunurile de lăcomia stăpînirii. Imre, care până atunci se ținuse departe de petrecerile și jocurile tinerilor — tocmai pentru a nu ceda beției, ca taică-său — făgăduiește să se ducă în aceeași după masă la horă, unde-și va alege mireasa. Acolo află de la pădurarul Bódorgány pricina patimii părintești: există prea puțină libertate în lume. Mărturisirea pădurarului îl însuflețește pe Imre și face să mijească în conștiința lui dorul de libertate și de justiție socială. Mai ales că în codrii din împrejurime — i-o spune tot Bódorgány — viteazul Fótonfót (Peticitul) își adună haiducii și se pregătește de luptă împotriva asupritorilor. Cei doi prieteni — Imre și Bódorgány — se hotărăsc să intre în ceata lui Fótonfót. Înainte de a pleca însă, Imre își va lua nevastă: pe aceea care din clipa întâlnirii îi va arăta credință și dragoste, dezvăluind o mare frumusețe sufletească. Alegerea lui Imre se oprește asupra sârmanei giscărite Békaszemű (Ochi-de-broască), slujnica parohului și urita-uritelor din sat.

În ciuda protestelor mamei, Imre își duce mireasa acasă. Încrederea și iubirea flăcăului sint răsplătite: ele dezleagă pe Békaszemű de blestemul urîteniei și îi redau frumusețea de odinioară. Imre și Bódorgány, cărora Békaszemű le-a încredințat o parolă pentru Fótonfót, pleacă spre tabăra acestuia. Drumul e lung și obositor, dar voinicii sint călăuziți de un șoim bătrîn. Deodată, după un popas, semnale de goarnă îi vestesc că se află pe pămîntul libertății, în preajma sălașului haiducesc. Prinși de iscoade, ei sint imediat conduși în tabără, unde ostașii se pregătesc de luptă, cîntînd și dansînd. Imre și Bódorgány își mărturisesc dorința de a lupta în rîndurile haiducilor și Fótonfót îi primește cu drag, mai ales că parola dată de Békaszemű se dovedește eficace.

Între timp, satul e invadat de turci și însuși Pașa apare să-și ia prada. Atras de frumusețea miresei lui Imre, acesta vrea s-o răpească, dar nu i se dă răgaz fiindcă în piață apar haiducii. Turcii sint alungați, iar Pașa este ucis în luptă dreaptă de viteazul Fótonfót. Satul își redobîndește libertatea; în același timp, se face și dreptate: Fótonfót alungă pe primarul Pipa și pe ajutorul său și în locul lor înscăunează pe Bódorgány și pe Imre. Bucuriei generale i se adaugă fericirea lui Fótonfót care, în Békaszemű, o recunoaște pe Katalin, fiica lui pierdută. Haiducii își iau rămas